

*Nyhedsblad
Kalundborg Museum
November 2023*

Museets åbningstider:

<i>23. oktober til 21.december</i>	<i>6. januar-9.februar</i>
Mandag: Lukket	Mandag: Lukket
Tirsdag: kl. 10.00 -16.00	Tirsdag: Lukket
Onsdag: kl. Lukket	Onsdag: Lukket
Torsdag: kl. 10.00 -16.00	Torsdag: Lukket
Fredag: kl. Lukket	Fredag: Lukket
Lørdag: kl. 10.00 - 16.00	Lørdag: kl. 10.00 - 1600
Søndag: kl. 10.00 - 16.00	Søndag kl. 10.00 - 1600

22. december 2023 til 5. januar 2024 holder museet lukket, men åbner igen lørdag d. 6.januar.

Det sker på museet

“Hjælp Nissen” er en sjov findeleg velegnet til børn fra 4-10 år

Fra den 18. november flytter nisserne ind på Museum Vestsjælland. Kalundborg Museum har sin helt egen lille hjælpenisse.

Desværre er hjælpenissen meget glemsom og kan ikke huske koden til hans skattekasse. I skattekasten har han nemlig de lækreste chokoladeguldmønter. Heldigvis har nissen opfundet et smart system, så han altid kan genskabe koden til sin skattekasse. Men hjælp, hjælp kalder alle børn! Den glemsomme nisse har igen glemt, hvor han har lagt de ting, der skal hjælpe ham med at genskabe koden! Hjælpenissen deler gerne sine chokolademønter med alle børn, der hjælper ham med at finde tingene på museerne.

Hjælp Nissen er en sjov findeleg velegnet til børn fra 4-10 år.

”Nissejagten” er gratis og kan prøves i museets åbningstid

Carmen Curlers iscenesat 5.dec. Kl. 14-16

I 1963 blev Carmen Curlers sat i produktion på en fabrik i Kalundborg. De næste år blev byen og oplandet støvsuget for arbejdskraft, for Carmen Curlers var blevet et verdenshit. Hør den utrolige historie om en lokal virksomhed, der var supermoderne og også havde sine opgang- og nedgangstider, indtil den lukkede helt i 1990.

Få den korte version af historien om Carmen Curlers og en intro til udstillingen Carmen Curlers – iscenesat.

Der serveres kaffe/the og kage under introen, hvor gæsterne er velkomne til at bidrage med egne erindringer om Carmen Curlers. Bagefter er der adgang til at se udstillingen på egen hånd.

Billetter kan købes online via linket til højre eller I kan møde op på museet, hvor eventuelle resterende billetter sælges i døren.

Kom til jul på Lindegården i Kalundborg d.9. dec.

Kalundborg Museum inviterer til hyggelige juleaktiviteter i museets gård.

Tag børnene ved hånden og hjælp hinanden med at give Lindegårdsnissen grød.

Der er højtlesning af juleeventyr, en sjov konkurrence og julepynt klippeværksted. Kalundborg Gospel Choir synger julen ind og det er naturligvis også muligt at få varmen med et glas gløgg og varm kakao eller kaffe og nyde æbleskiver.

Der er gratis adgang til juleaktiviteterne i gården og til cafeen.

Dagens program:

Juleklip og pyntning af Lindegårdsjuletræet (i caféen), Julekonkurrence (i gården), samt salg af gløgg, æbleskiver, kaffe og varm kakao m. flødeskum (i gården): kl. 10.00 – 16.00.

Nissen får grød (i gården): kl. 12.00.

Højtlæsning af juleeventyr (i gården): kl. 10.30, 11.00, 11.30, 12.30, 13.50 og 14.50.

Kalundborg Gospel Choir (i gården): kl. 13.00, 14.15 og 15.15.

PRISER

Aktiviteter i gården

Kr. 0,-

Besøg i udstillingerne - alm entre

Kr. 75,-

Museumsforeningens tur til Fællesmagasinet

Lørdag d. 14. oktober havde vi en tur til Museum Vestsjællands Fællesmagasin i Ugerløse. Katrine, som er Samlingsinspektør på fællesmagasinet gav os en

spændende rundvisning startende som en museumsgenstands færd gennem modtagelse, karantæne, frysebehandling, registrering, mærkning og pakning, inden vi passerede slusen til magasinet.

Fællesmagasinet indeholder ufattelig mange små og store ting, godt pakket og stuvet, da de mange genstande jo ikke skal udstilles her, som på et museum. Vi faldt dog i snak flere gange undervejs, vedr. genstande af forskellig karakter, og Katrine havde fundet en ynglings genstand, et fint stykke 1800-tals Russisk porcelæn, som var indleveret fra Kalundborg.

Museumsforeningen er ved at planlægge flere besøg ved fællesmagasinet, gerne én gang pr. kvartal, så længe interessen er der. Vi forventer at det bliver ture både i og udenfor magasinets normale åbningstid, for at tilgodese at vores medlemmer både er aktive og pensionerede i forhold til arbejdsmarkedet. Det kan blive ture som denne, men måske også mere temabaserede og specialiserede ture, mere info kommer.

Fællesmagasinet er af flere grunde ikke så godt skiltet, så derfor vil vi forsøge at formidle lidt ekstra vejvisning ifm. booking fremover.

Flere fotos fra turen d. 14. oktober, kan ses på Museumsforeningens Facebook-side.

Havelauget og Den kulturbiologiske Middelalderhave på Kalundborg Museum.

Birgitte Korsager Knap

På Kalundborg Museum findes der en have, hvor planterne har skønne danske navne, som: Fuglemælk, Katost, Hundetunge, Oksetunge. Disse planternavne fortæller om middelaldermenneskets tilknytning til naturen og til dyrene. Andre planter har navne, der er refererer til deres funktion som lægeurter. Feks. Bulmeurt, Galdebær, Hjertensfryd, Vortemælk og Tandbæger og de fortæller os noget om, hvilke sygdomme middelaldermenneskene har kæmpet med. Forekomsten af utroligt mange planter, som skulle kunne afhjælpe tandpine, giver f.eks et hint om at dårlige tænder har været et udbredt problem i middelalderen.

Forslaget om at etablere en kulturbotanisk middelalderhave kom fra botanikeren Bernt Løjtnant. Haven skulle kun rumme arter, som allerede voksede i Kalundborg og kunne betragtes som "efterkommere" af de planter, der voksede her i

Middelalderen. Dette blev muligt i 1997, hvor museets have blev omlagt, og der blev etableret 6 bede, som skulle rumme de ”levende fortidsminder” (1) Biologerne Hans Guldager Christensen og Birger Prehn, indsamlede oprindeligt 40 planter, som de mente var direkte efterkommere af planter, der havde vokset i Kalundborg i middelalderen.

I tidens løb groede haven til, og mange af de planter, som Hans Guldager Christensen og Birger Prehn havde indsamlet og plantet i haven, forsvandt. Derfor tog Kalundborg Museumsforening sidste år initiativ til oprettelse af et havelaug. (2)

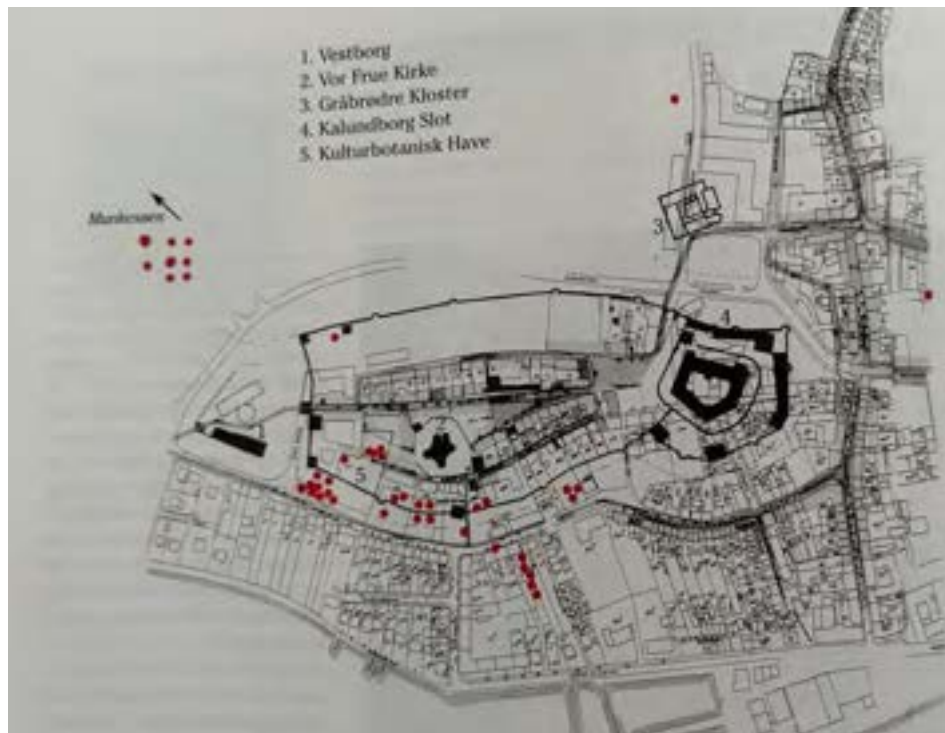
Lauget består af Jette Hartvig, Bente Fjelstrup og Vini Lindhardt, som mødes hver torsdag i Kalundborg Museums smukke have, for at arbejde i haven og for at diskutere visioner for havens fremtid.

Jette Hartvig fortæller, at Havelaugets vigtigste opgaver er at luge ukrudt, plante, vande og indsamle planter. Da de overtog haven sidste år, manglede der mange af de planter, der oprindeligt var indplantet, men det er nu lykkedes at finde de fleste af de planter, der stod på Hans Guldager Christensen og Birger Prehns liste. (3)

Kortet nedenfor viser, hvor de to biologer oprindeligt fandt planterne, og det er på samme steder det nye havelaug leder.

Botanikeren Bernt Løjtnant, anså Kalundborg for at være det sted i Danmark, hvorder fandtes næstflest middelalderlige kulturplanter. Det skyldes først og fremmest de mange middelalderbygninger og voldanlæg, som findes i byen. I Kalundborg har Franciskanerklosteret, som blev grundlagt ca. 1240, der hvor Kålund Kloster ligger i dag, haft stor betydning for forekomsten af lægeurter i Kalundborg. Lægeurterne blev nemlig indført til at munke og nonner fra slutningen af 1000-tallet. (4)

En del af de ”levende fortidsminder” voksede allerede i 1997 vildt i museets gamle have, og da man pløjede et stykke af jord op neden for skrænten mod Lundevej, begyndte der at spire flere gamle arter frem. Bl.a. Opiumsvalmue og Hjertebladet Gåsefod.

De sorte streger viser Kalundborg Højby i Middelalderen. De røde prikker hvor man har fundet gamle kulturplanter. (5)

Det er også her, Havelauget har genfundet mange af de gamle planter. Der var i foråret store problemer med at få de nyfundne planter til at vokse, pga. den ekstreme tørke, så Havelaugets medlemmer måtte vande flere gange om dagen, fortæller Jette Hartvig. Men lige nu, i oktober måned, er det fantastisk godt plantevejr. Det er dejligt for Havelauget har netop fundet en række nye middelalderplanter, som nu er ved at blive indplantet i Museumshaven. Dette skyldes, at søgeområdet er blevet udvidet. I forbindelse med udgravninger til boliger ved Munkesøen er frø, som har ligget i dvale i jorden i flere hundrede år, begyndt at spire. Pludselig var skråningen ved det udgravede område dækket af noget der lignede rød røg, hvilket skyldtes at planten Jordrøg blomstrede med små røde blomster, fortæller Jette Hartvig. Søgeområde er også blevet udvidet til St. Jørgensbjerg, hvor det gamle spedalskshospital, St. Jørgensgården, lå i Middelalderen. Her har man fundet Marie Tidsel, som beskytter leveren, og modvirker forskellige former for forgiftning, på trappen ned til Kvikly. Enbo Galdebær er fundet i private haver i Højbyen og en Madonnalilje, er også lige blevet hentet ind i museumshaven. Den blev fundet på græsstykket neden for volden mod Lundevej. Madonnaliljen stammer fra med Mellemøsten, og kan være blevet hjemført af korsriddere, som så liljen som symbol på Jomfru Marias renhed. (6)

Her planter Jette Hartvig de nyfundne Madonnaliljer.

En middelalderhave er ikke det samme som en klosterhave. Klosterhaver består overvejende af lægeurter, og mange af lægeurterne, har også fundet vej til almindelige haver i middelalderen. Men i almindelige menneskers haver var der brug for et bredere sortiment af planter. Først og fremmest havde man brug for en køkkenhave, - en Kålgård. Med kål menes grønkål, som kan stå på stokken hele vinteren, og dermed sikre forsyningen af friskt grønt og vitaminer, desuden var der ærter, løg og hvidløg, som sammen med krydderurter, kørvel, ingefær, persille, mynte og peberrod var med til at sætte smag på den kedelige hverdagsmad. (7) Disse planter er ikke medtaget i Den kulturbiologiske Middelalderhave. Dette skyldes at man har lavet stramme regler for hvilke planter, der kan indplantes i haven. Planterne skal opfylde følgende krav: De skal være indført til Danmark i middelalderen eller tidligere, og have haft en dokumenteret middelalderlig brug. Deskal have en ringe spredningsevne og ikke have en udbredt anvendelse i dag. (8)

Der er dog en plante i museumshaven som ikke lever helt op til kriterierne. Skvalderkålen, som har en meget stor spredningsevne, og derfor dyrkes i cementrør. Skvalderkålen blev indført via klostrene, fordi den har en meget høj næringsværdi. Den blev derfor hurtigt en af middelaldermenneskenes vigtigste næringskilder, og den smager også fortrinligt. (9)

Ud over de spiselige planter havde man brug for Hamp, til fremstilling af reb, Humle, til øl, og en række planter, som kunne bruges til farvning af tøj, f.eks. Reseda. Som giver en holdbar gul farve. Desuden har man kendt til prydblister, som Roser og Pæoner. Disse planter findes alle i Museumshaven.

Det nyeste tiltag i museumshaven er, at man er begyndt at opsætte skilte ved de forskellige planter, der fortæller om planternes anvendelsesmuligheder. Desuden oplyser skiltene om, hvilke planter der er giftige. Disse planteskilte er mærket med dødningshoveder. Ikke alle planter har fået skilte endnu, men det er et af fremtidsønskerne, ligesom man også ønsker at lave mere formidling om haven.

I løbet af det sidste år har Havelauget gjort et kæmpe arbejde, og haven er kommet rigtigt godt i gang igen. Havelauget glæder sig til at se resultatet af deres arbejde til næste forår, og haveelskere og brugere af Kalundborg Museum kan se frem til at se en spændende og blomstrende have.

De nye skilte i Museumshaven.

Litteratur:

Christensen, Hans Guldager og Prehn, Birger. Kalundborgs gamle kulturplanter på museum. I Fra Holbæk Amt 2004. red. Mads Findal Andreassen m.f. 2004

Natmus.dk/middelalderen

Rasmussen, Sonja Hulsted. Et nyt havelaug hæger om de gamle kulturplanter i Kalundborg Museums have
Samtaler med Jette Hartvig og Alexander Bradburn.

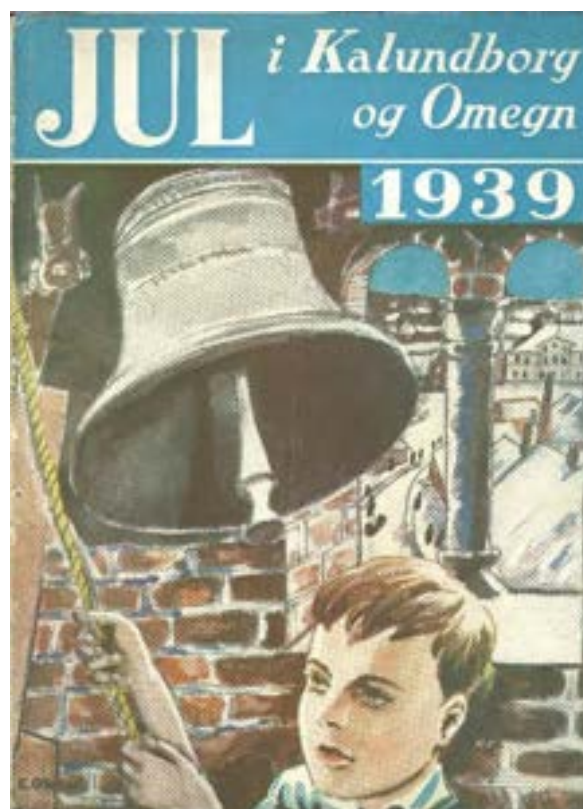
- 1 Christensen og Prehn p. 88
- 2 TV-kalundborg.dk p.2
- 3 Jette Hartvig
- 4 Christensen og Prehn p. 91
- 5 Christensen og Prehn p. 88
- 6 Jette Hartvig
- 7 NatMus.dk/Middelalderhaven
- 8 Christensen og Prehn p. 92
- 9 TV-Kalundborg.dk. p 9

Lars Lundgaard, Formand for museumsforeningen

I forhold til det at sætte artikler i Museumsforeningens nyhedsbreve, føler jeg det er særdeles vigtigt at forholde sig til det faktuelle, dokumenterbare og historisk korrekte, men familien fik i sommers en kasse med oprydning-arvegods fra vores Morbror, og deri lå ”Jul i Kalundborg og Omegn” årgang 1939, i en kvalitet som næsten ny. Så selvom det også er historie, er det jo journalistiske historier, artikler fra dette tidsskrift, udgivet, redigeret og trykt af A. Vejlø. Nogle af dem vil jeg altså dele med jer, og lover herefter at komme tilbage på rette spor 😊. Men der er dog materiale til endnu et nyhedsbrev eller to.

For at holde på former og format har jeg valgt at lave en ordret afskrivning af artiklerne, og tilføje illustrationerne fra tidsskriftet.

En dag paa Sygepleje-forskolen paa Ubberup Højskole

Den, der en Formiddag aabner Døren til Gymnastik- og Foredragssalen paa Ubberup Højskole, kommer ud for en Overraskelse, hvis man ikke i Forvejen er kalr over, hvad der foregaar. I første Øjeblik vil man tro sig hensat til et Hospital. Ved nærmere Eftersyn vil man dog hurtigt finde ud af, at Patienterne i de opredte Sygesenge ikke ser særligt lidende ud, og naar man hører Lederen af Afdelingen, Forstanderinde Frk. Pade, give en af "Patienterne" Ordre til at staa op og være behjælpelig med at give "Jacob" Behandling for hans Aarelidelse, og "Patienten" saa springer ud af Sengen, i en Fart er ude af sin Nattrøje og staaer i sin rette Elevdragt, saa er man klar over Fejltagelsen.

Man er dumpet lige ind i en Undervisningstime paa Ubberup Højskoles Forskole for Sygeplejeelever. Halvdelen af Eleverne agerer Patienter, Resten er travlt optaget af at "pleje" dem efter alle Sygeplejens Forskrifter. Det hænder, de unge Piger tager for haardt med et "brækket" Ben og behandler en Patient med Aarebetændelse for skødeløst med Fare for efterfølgende Blodprop, men saa faar de det straks at vide af Frk. Pade. En faar et vældigt Bind om Hovedet, en anden et varmt Omslag, andre af de hvidklædte unge Piger arbejder med Saltvandsindsprøjtninger, Blodtransfusioner og Blæreudskylninger.

Der findes kun en eneste "Mand" paa "Afdelingen". Han hedder "Jacob", og han er i enhver Henseende uimodtagelig for indtryk. Han er nemlig Træmand i Ordets mest bogstavelige Betydning, og han kan holde til mere, end de unge Piger maaske selv vilde synes om at komme ud for.

Den praktiske Sygeplejeundervisning.

Den første Forskole for Sygeplejeelever blev oprettet paa Testrup Højskole ved Aarhus i 1926. Siden blev der oprettet en lignende paa Rødkilde, og fra Maj 1939 kom Ubberup til som den tredje af disse Skoler. Sommerholdet paa Ubberup Højskole, som sluttede den 29. September, talte 30 Elever. Skolen er oprettet i

Samarbejde med Dansk Sygeplejersaad, som ansætter de faglige Lærerkrafter, men dens Økonomi hviler fremdeles paa Forstander Dræby.

Skolens Formaal er nu blevet dobbelte, i Forbindelse med et Højskolearbejde at give faglig Undervisning i Sygepleje.

Og hvorledes forenes disse to Formaal?

Paa dette Spørgsmaal svarer Forstander Dræby:

- Det har været glædeligt for mig at konstatere, at de Elever der er kommet her med den bestemte Opgave for Øje, at de skulde have en Forskole til Sygeplejergerningen, at de ogsaa meget hurtigt er blevet virkelig optaget af selve Højskolearbejdet.

Mange, som ikke kender Højskolens Arbejde, tror fejlagtigt, at vi bare beskæftiger os med det forhistoriske, med Thor og Odin og saadant lignende, og saa er Sandheden dog den, at der er faa Steder, hvor man lever saadan med i den nyere og nyeste Tids Begivenheder, som netop paa Højskolen.

- Kommer alle Eleverne med det Formaal at ville uddanne sig til Sygeplejersker?

- Paa Sommerholdet vilde de alle være Sygeplejersker undtagen tre, som vilde være Lærerinder. De allerfleste kommer her med Sygeplejergerningen for Øje. Procentvis bliver der flere og flere af de unge Piger, som antages som Elever paa Hospitalerne, som har gennemgaaet denne Forskole. Ikke fordi de er tvunget til det – det er helt frivilligt – men fordi det er en uvurderlig Hjælp baade for de unge Piger og for Sygehusene. Særlig i det første Aar, hvor det praktiske Arbejde stiller saa store Krav, er det en stor Hjælp for dem at have faaet denne første Uddannelse. Hospitalerne sætter ogsaa Pris paa, at de unge Piger ved Hjælp af disse Forskoler ikke alene gaar ind i Gerningen med et ensartet Grundlag, men gennem Højskolearbejdet ogsaa har faaet en vis menneskelig Udvikling og Modenhed, som er af Betydning for det fremtidige Arbejde mellem syge Mennesker.

- Hvad har de Unge piger saa lært, naar de forlader Skolen?

- Paa dette Spørgsmaal svarer Forstanderinde, Frk. Annette Pade, der har en meget alsidig Hospitalsuddannelse bag sig, baade herhjemme og i Udlandet:

- De er færdige med hele Anatomien og Fysiologien, naar de kommer herfra, og de er ogsaa færdige med den mest elementære Sygeplejelære. De faar her det samme Pensum, som Eleverne faar paa de store københavnske Hospitalers Forskoler.

Jeg har Demonstrationstime hver Formiddag fra KL. 8-9, og i den følgende Time over Eleverne sig i det, jeg har demonstreret. De skiftes til at være Patienter.

En Time i Teori

Sommerskolens Elever 1939 samlet i en af de smukke Skolestuer. Staaende bagved ses fra venstre: Fru Dræby, Gymnastiklærerinde Frk. Anni Iversen, Frk. E. Skougaard, Forstanderinde Frk. Pade og Forstander Dræby.

*- De unge Piger, der gaar ud herfra, har let ved at faa Elevpladser?
- De fra vores Sommerhold, der ønskede at gaa ind på Sygehusene, var saa at sige alle sammen engageret allerede midt paa Sommeren. Skolen her er jo frivillig, men det er Sundhedsstyrelsens Haab, at man naar dertil, at Provinspsygehusene ønsker, at de unge Piger har gennemgået denne Forskole, før de kommer ind paa Hospitallerne. Men saa længe Tilgangen af Sygeplejeelever i Provinsen er saa forholdsvis ringe, som den er i Øjeblikket, er det vanskeligt. Denne Forskole har dertil den Fordel, slutter Frk. Pade, at de unge her kan faa Lejlighed til at finde ud af, om de egner sig til Gerningen, og om de virkelig ønsker at gaa ind til den, efter at de her har faaet et Indblik i, hvad det vil sige. Om de har Evner og Kræfter til Gerningen. Vi sorterer dem ikke ud, men vi giver dem Chancer for at prøve deres Evner.*

De unge Piger, der vælger Sygeplejegerningen, kan næppe noget Steds finde smukkere Omgivelser og bedre Betingelser for denne Forskole Uddannelse end paa Ubberup Højskole. Derfor er det ogsaa en Flok glade piger Piger man møder i Skolestuerne, paa Trapper og Gange Dagen lang, fra de om Morgenens KL. halvsvy springer ud af deres Senge, til de om Aftenen samles ved Kaffeboardet for at drøfte de sidste Begivenheder ude og hjemme og slutte af med nogle Sange, inden der KL. halvelve skal være stille paa Skolen.

De menneskelige Værdier, Forstander Dræby og Frue giver de unge med fra Skolen gennem den almindelige Højskolevirksomhed, vil sammen med den faglige, teoretiske og praktiske Sygeplejeuddannelse, som Frk. Pade staar for, give dem de bedste Betingelser for at gaa ind til Arbejdet med de Egenskaber, der kræves af den, som har valgt Sygeplejerskens ansvarsfulde Gerning.

Forstander Dræby og Forstanderinde Frk. Annette Pade.

*Sommerskolens Elever 1939
og Skolens praktiske
Medarbejdere sammen med
Ledelsen og Lærerpersonalet.*

Medlemskab af Kalundborg Museumsforening

Museumsforeningens formål er at støtte Kalundborg Museum. Man kan melde sig ind i foreningen ved at betale kontingentet i museumsbutikken eller ved at overføre kontingentet til Museumsforeningens bankkonto: Arbejdernes Landsbank, Kalundborg, reg.nr. 5367, kontonr. 244907. MobilePay 215096 Husk ved overførelse at skrive navn, adresse og e-mailadresse i feltet ”Besked til modtager”.

Årskontingentet 2022.

- Enkelt: kr. 170. Enkelt-pensionist: kr. 150
- Par: kr. 225. Par-pensionister: kr. 175

Medlemskabet giver gratis adgang til Kalundborg museum og adgang med 50% rabat på billetprisen til alle museer/besøgssteder inden for Museum Vestsjælland, 10% rabat i museets butikker (undtaget allerede nedsatte varer) og gratis adgang til alle foredrag arrangeret af Kalundborg Museumsforening

Kontakt til Kalundborg Museumsforening

Foreningen kontaktes helst per e-mail, eller post eller ved henvendelse i butikken

- Kalundborg Museumsforening, Adelgade 23, 4400 Kalundborg
- Lars Lundgaard, e-mail: krill.dk@gmail.com
- Kasserer: Kamma Rasmussen, e-mail: ktr@ka-net.dk

Bestyrelsen for Kalundborg Museumsforening

Lars Lundgaard, Kalundborg(formand)

Kamma Rasmussen, Kalundborg (kasserer)

Kirsten Jessen, Kåstrup (sekretær)

Mette Brünnich Meier, Kalundborg (næstformand)

Helle Gjøl (formand for Arkæologiforeningen)

Anne Christensen, Gørlev

Marianne Lundgaard, Kalundborg, Ulstrup

Birgitte Korsager Knap, Kelleklinte (suppleant)

Majken Lusty (suppleant)

